

**SOUKUPOVÁ, BLANKA – LUTHER, DANIEL –
SALNER, PETER (EDS.):
MÝTUS – „REALITA“ – IDENTITA.
SOCIALISTICKÉ METROPOLE V ZÁPASECH O NOVOU
PŘÍTOMNOST A VIZI ŠŤASTNÉ BUDOUCNOSTI.
URBÁNNÍ STUDIE, SV. 8. UNIVERZITA KARLOVA
V PRAZE, FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ,
PRAHA 2014.**

Jana Burešová

Osmý svazek edice Urbánních studií, vydávaných Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, má podobu kolektivní monografie, která vznikla jako výstup z výzkumného projektu podpořeného Grantovou agenturou České republiky na téma Mýty a „realita“ středoevropských metropolí při utváření národních a nadnárodních identit. Příklad Prahy, Bratislavy, Varšavy, Krakova a Vídně. Ústřední osobností projektu, pokud jde o editorskou, redakční i autorskou práci, je pracovnice FHS UK doc. PhDr. Blanka Soukupová, CSc., která se mimo jiná témata urbánní problematice věnuje dlouhodobě a systematicky.

Práce obsahuje čtyři tematické kapitoly. První je zaměřena na mýty a identitu socialistických metropolí státního významu. Byla vybrána Praha (Blanka Soukupová), Bratislava (Daniel Luther, Peter Salner) a Varšava (Andrzej Stawarz). Druhá část knihy sleduje mýty a identitu socialistických metropolí národního a regionálního významu na příkladu Krakova (Róza Godula-Weclawowicz) a Písku (Magdalena Myslivcová). Třetí část je zaměřena na paměť na socialismus na příkladu hudební scény současné Prahy. Zuzana Jurková představila v této kapitole Děti ráje a Magora jako ukázkou socialismu a antisocialismu na pražské hudební scéně. Čtvrtá část monografie se věnuje pohledu na identitu kapitalistické středoevropské metropole. Harald Christian Scheu zde sledoval postavení národnostních menšin ve Vídni v období od roku 1945 do roku 1989.

Knihla je opatřena úvodem, závěrem, seznamem použité odborné literatury a pramenů a u některých kapitol poměrně rozsáhlým poznámkovým aparátem. Výkladový text je názorně doplněn dobovými vyobrazeními mnoha objektů (stavby, pomníky, sochy apod.), dále ukázkami propagandistic-

kých plakátů, dobových fotografií komunistických oslav, např. prvomájové průvody, spartakiády, lampionové průvody aj.

Publikace je cenným příspěvkem k dějinám komunistických režimů v Evropě ve druhé polovině 20. století. Byla koncipována jako pokus vyličit dějiny komunistických režimů (na vybraných příkladech) dosud netypickým, originálním způsobem. Příklad Vídně byl do publikace zařazen s cílem synchronního srovnání vývoje metropole v západním a východním bloku. Prioritně je pozornost věnována problematice národnostních menšin žijících ve Vídni v době bipolárně rozděleného světa. Jde tedy o sledování problému, který byl v komunistickém Československu a rovněž Polsku „vyřešen“ známým způsobem hned po skončení druhé světové války. Poválečná situace ve Vídni, která byla až do roku 1955 pod dohledem sovětské okupační správy, byla velmi složitá a pro obyvatelstvo zátěžová. Na samém konci druhé světové války silně poničené město zažívalo všestranný nedostatek, ale také silnou nejistotu z budoucnosti. Dezorientovaní obyvatelé Vídně navíc stáli před tíživou odpovědností za svou kolaboraci s nacistickým režimem. Poválečná dekáda byla nejen v hlavním městě, ale v celém Rakousku poznamenána úsilím získat si důvěru států protihitlerovské koalice v souvislosti s probíhajícím procesem denacifikace. V roce 1955 byl přijat zákon o neutralitě Rakouska. Tehdy se mohl navrátit mýtus o Vídni jako mostu mezi Západem a Východem. Tento mýtus se stal nesmírně důležitým při budování nového rakušanství s jeho zpracovanou menšinovou politikou.

Těžiště práce leží v hledání odpovědí na řadu otázek, které vznikaly v nových poměrech s nástupem komunistických režimů v řadě zemí Evropy i světa. Publikace vybrala ilustrační příklady dvou komunistických států v Evropě, Československa a Polska. Jak se vazalský vztah (a jeho případné uvolňování či posilování) Československa a Polska k Sovětskému svazu projevoval v jejich metropolích – od budovatelských počátků, sevřených u mnoha obyvatel naivními iluzemi a u mnohých velkým nadšením, přes vystřízlivění až po nový výbuch optimismu? Jak rozsáhlá proměna politickohospodářského systému, opakující se vlny emigrace, rozsáhlé migrace obyvatelstva do měst i v jejich rámcích, narušení jejich sociální struktury, především rozbitím střední třídy a proměnou většiny intelektuálů na poslušnou „inteligenci“ jako třetí sociální vrstvu v komunistických diktaturách, vedle dělnictva a rolnictva (nejméně důvěryhodnou z pohledu mocenských struktur) – jak toto všechno poznamenalo vzhled a charakter měst v komunistických režimech? Jak byly symbolicky obsazeny metropolitní prostory? Jak se lišil ideál města v podmínkách komunistických režimů a realita jeho každodenního života? Lze hovořit v případě metropolí v komunistických diktaturách o jistých ná-

rodních vývojových zvláštnostech? Probíhal např. vývoj jinak ve Varšavě, která byla druhou světovou válkou z osmdesáti procent zničená, a v Praze, kde byla situace téměř protikladná? Kopírovalo malé město příklad metro-pole nebo jeho ambice byly ještě vyšší? Na tyto a další související detailnější otázky či podněty se snaží autoři jednotlivých kapitol reagovat. Budovatelské nadšení jistých sociálních skupin obyvatelstva, represe komunistické moci vůči ideologicko-politickým odpůrcům a vykonstruovaným nepřítelům, postupné vystřízlivění, úpadek občanské aktivity, její nový vzestup a případně další nový propad jsou v knize sledovány na indikátoru národní a národně městské mytologie, jež vytvářejí bizarní směsici s internacionální mytologií, v době nového vyvlastnění a nového zcizení národních dějin, ale i celé Evropy.

I nová kolektivní paměť sevřená mýty, chápanými v duchu britského antropologa polského původu, Bronislawa Malinowského, měla navodit z pohledu vládnoucích mocenských struktur společenský soulad. Této harmonie se mělo dosahovat za pomoci kolektivních rituálů, vnucovaných lidem komunistickou mocí, kontrolovaných a při neplnění podle situace a okolností i postihovaných. U značné části obyvatelstva byla patrná jistá forma smíření se s novými rituály. To prohlubovalo u mnoha lidí rezignaci na vlastní osud a s tím spojenou společenskou pasivitu.

Představovaná publikace je bezesporu novátorským pohledem na závažné období světových dějin ve 20. století, období bipolárně rozděleného světa na blok západní a sovětský. Země východního bloku se pod centrálním moskevským diktátem od druhé poloviny čtyřicátých let pokoušely v praxi aplikovat na svou společnost zásady a principy komunistické ideologie a teorie. Ovšem zásady byly podle potřeb dne, souvisejících okolností, měnících se podmínek a také v závislosti na momentálním sovětském komunistickém vládcí modifikovány. Kniha podává historii vybraných měst netradičně, čímž odkrývá mnoho charakteristik komunistické éry a jejího každodenního života. Zdánlivá uniformita, mocenským aparátem řízený a pečlivě kontrolovaný život ve všech jeho podobách tvořily jistý příkrov, pod kterým se odvíjela zajímavá dramata obyvatel měst. Toto všechno dalo městům a jejich dějinám nové významy. Analýzy daných procesů a prvotní závěry právě přináší tato originální publikace. Vedle odborného přínosu ji rovněž vnímám jako vhodný studijní materiál k závažnému tématu dějin komunistických režimů pro vysokoškolské studenty společenskovědních disciplín.

prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
Česká republika
e-mail: jana.buresova@upol.cz